

Συνέντευξη του Σάββα Στρούμπου με αφορμή την παράσταση «Δίκαιοι» του Αλμπέρ Καμύ

04/03/2012

Είστε μια ομάδα πολυτάλαντων νέων , ποιο ήταν το ερέθισμα για να δημιουργηθεί η ομάδα σας <<Σημείο Μηδέν>> ;

Το βασικό ερέθισμα για να δημιουργηθεί η ομάδα, ήταν το ανέβασμα του διηγήματος του Φραντς Κάφκα “ Στη Σωφρονιστική Αποικία”. Το κείμενο είχε αιχμαλωτίσει το ενδιαφέρον μου από καιρό και η επιθυμία μου να το ανεβάσω στο θέατρο, οδήγησε πολύ φυσικά στη διαμόρφωση της ομάδας. Με την επιθυμία ανεβάσματος της “Σωφρονιστικής Αποικίας” συγκέντρωσα τους ηθοποιούς, (γνώριμοι κ φίλοι χρόνων από το θέατρο) και έτσι το καλοκαίρι του 2008, δημιουργήθηκε ο πρώτος πυρήνας.

Τι σας ώθησε να ανεβάσετε ένα δύσκολο συγγραφέα όπως είναι ο Albert Camus ,ο οποίος μάλιστα δεν ανήκει καν στη γενιά σας ;

Νομίζω ότι κριτήριο δεν αποτελεί η γενιά του συγγραφέα – ποιητή, αλλά η βαθύτητα με την οποία το έργο του στοχάζεται πάνω στην ιδιαίτερη και διαχρονική φύση της ανθρώπινης ψυχής και των συγκρούσεών της. Φανταστείτε τι θα σήμαινε για το θέατρο αν αγγίζαμε κείμενα συγγραφέων που ανήκουν μονάχα στη γενιά μας.

Για να επιστρέψω ωστόσο στους “Δίκαιους” θα ήθελα να αντικαταστήσω τη λέξη «δύσκολο» για το κείμενο με το “εξαιρετικά προκλητικό”, γεμάτο φλέγοντα ερωτήματα. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν δύο σκέλη, το ένα είναι το καλλιτεχνικό σκέλος και τα ζητήματα που θέτει το ανέβασμα ενός τέτοιου κειμένου, το άλλο σκέλος αφορά την κοινωνική και δημόσια απεύθυνσή του. Γιατί τα ερωτήματα που βάζει ο Καμύ το 1949 που γράφει τους “Δίκαιους”, δεν έχουν πάψει να αιωρούνται πάνω από το κεφάλι μιας ανθρωπότητας ιστορικά υποχρεωμένης να έρχεται αντιμέτωπη με τη χρεοκοπία των κοινωνικό – πολιτικών της συστημάτων σε τακτικότητα χρονικά διαστήματα.

Φέτος ,επιλέξατε να ανεβάσετε το θεατρικό έργο του Albert Camus << ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΙ >> που πραγματεύεται το πάντα επίκαιρο θέμα της τρομοκρατίας . Νομίζετε ότι ο συγγραφέας επικροτεί αυτή τη μορφή διεκδίκησης των δικαιωμάτων καταπιεσμένων πολιτών ;

Για να σταθούμε λίγο στην χρονική περίοδο που αφηγείται το έργο, βρισκόμαστε στην τσαρική Ρωσία, την περίοδο της πρώτης ρωσικής επανάστασης του 1905, όπου με αφορμή μια διαδήλωση πεινασμένων ανθρώπων που ζητούσαν ψωμί και πιο ανθρώπινες συνθήκες δουλειάς, η αυτοκρατορική φρουρά συντρίβει το συγκεντρωμένο πλήθος με αποτέλεσμα εκατοντάδες νεκρούς. Η μέρα έχει μείνει γνωστή στην ιστορία ως “Ματωμένη Κυριακή”. Τον καιρό εκείνο η κρατική καταστολή ήταν τεράστια, ενώ το εργατικό κίνημα δεν ήταν πολύ αναπτυγμένο. Στις συνθήκες αυτές έβγαιναν στην επιφάνεια ομάδες διανοούμενων που προσέγγιζαν την τρομοκρατία. Ο Καμύ μιλά για μια πραγματική ομάδα, την «Οργάνωση Μάχης», το ένοπλο τμήμα του σοσιαλεπαναστατικού κόμματος, που εκτέλεσε τον Μεγάλο Δούκα Σέργιο, θείο του Τσάρου.

Κατά τη γνώμη μου το έργο δεν πραγματεύεται τόσο το ζήτημα της τρομοκρατίας όσο τη λεπτή διερώτηση πάνω στα ευαίσθητα όρια της ηθικής της αντίστασης και της εξέγερσης. Και ναι με αυτή την έννοια η εξέταση αυτών των ορίων είναι πάντοτε επείγουσα σε έναν κόσμο που κατατρώχεται από εξουσιαστικές δομές. Πώς ο άνθρωπος βιώνει την αδικία και την καταπίεση ενός παράλογα σκληρού κόσμου και τα μονοπάτια που τραβά ο αγώνας του για την αποτίναξη αυτών του των δεσμών.

Ο Καμύ γνωρίζοντας και τιμώντας την τέχνη της διαλεκτικής δεν καταλήγει σε κάποιο μανιχαϊστικό σχήμα: καλοί τρομοκράτες-κακό τσαρικό καθεστώς. Αντίθετα διεισδύει βαθιά μέσα στη σύγκρουση και το κονταροχτύπημα του ίδιου του επαναστάτη γύρω από την φύση της δράσης του. Οι ήρωες των “Δικαίων” έχουν απόλυτη επίγνωση της σκληρότητας των μέσων τους και ταυτόχρονα της αδυναμίας τους να βρουν άλλο τρόπο να αντιπαλέψουν τη βαναυσότητα της συνθήκης που βιώνουν.

Στο έργο δίνεται απάντηση στο διαχρονικό ερώτημα αν << η βία γεννάει βία >> ;

Το ερώτημα στον Καμύ είναι **αν μπορεί να αλλάξει ο κόσμος χωρίς βία**. Πόσο μάλλον ένας κόσμος παράλογα σκληρός και παράλογα άδικος, με θεμέλια ριζωμένα στην καταπίεση και την καταστολή. Η βίαιη απάντηση στο έργο παρουσιάζεται ως αναπόφευκτη. Αλλά αξίζει κιόλας να αναρωτηθούμε για ποιες μορφές βίας μιλάμε. Η κατάληψη των

χειμερινών ανακτόρων το 1917 έγινε από ένα ώριμο πολιτικό κίνημα με ελάχιστες απώλειες ζωών. Ο 20ος αιώνας ήταν αιώνας επαναστάσεων, πολέμων, κοσμοϊστορικών αλλαγών και παντού βλέπαμε τη βία να υπάρχει σε διάφορες μορφές. Αν πούμε ότι αποδεχόμαστε την επαναστατική μαζική βία, ο Καμύ προσθέτει κάτι δύσκολο και ουσιαστικό: να περιέχει την αγάπη στον άνθρωπο, το σεβασμό στον αντίπαλο.

Ο πρωταγωνιστής του έργου χαρακτηρίζεται σαν ήρωας – αγωνιστής ή σαν ένας δολοφόνος με δίκαια αιτήματα ;

Ο Καλιάγιεφ πράγματι ολοκληρώνει την αποστολή του σκοτώνοντας τον Δούκα, αλλά παραδίδεται από μόνος του στις αρχές. Γνωρίζει ότι η τιμωρία που τον περιμένει είναι ο θάνατος και επιθυμεί να πεθάνει ο ίδιος, για να εξιλεωθεί για το φόνο. Μέσα από αυτό του το διάβημα, μεταμορφώνει την πράξη του από έγκλημα σε πολιτική δράση. Ο Καμύ διατυπώνει ξανά και ξανά πως ποτέ και για τίποτε δεν είναι εύκολο να πάρεις μια ανθρώπινη ζωή. Ο άλλος δεν είναι απλώς ο ταξικός αντίπαλος αλλά ένας άνθρωπος. Εφόσον ο Καλιάγιεφ σκοτώνει λέει «αν δεν πέθαινα θα 'μουν φονιάς».

Ο πρωταγωνιστής του έργου εμφανίζεται μάλλον εξιδανικευμένος από τον συγγραφέα . Είναι ο Albert Camus πολύ ρομαντικός ή οι σημερινές εποχές έχουν γίνει πιο σκληρές ;

Κατά τη γνώμη μου ο Καμύ στους Δίκαιους αρνείται συστηματικά την ηρωοποίηση και την εξιδανίκευση των χαρακτήρων του. Είναι πρόσωπα ζωντανά, σπαράσσοντα, πλημμυρισμένα από της αντιφάσεις που τους έχει υποχρεώσει η εποχή τους. Καταλαβαίνουν ότι μάχονται μόνοι τους, αποκομμένοι από αυτούς στο όνομα των οποίων αγωνίζονται και αμφιβάλλουν για το νόημα της ίδιας τους της δράσης. Όσο κι αν αγωνίζονται να την τεκμηριώσουν ηθικά, εξακολουθούν να υπάρχουν χιλιάδες αμφιβολίες που τους βασανίζουν. «Τα βράδια στριφογυρίζω στο αχυρόστρωμά μου και μια σκέψη μου βασανίζει το μυαλό: Μας έχουν κάνει δολοφόνους. Αλλά αμέσως σκέφτομαι το θάνατό μου και τότε η καρδιά μου γαληνεύει»... «Αγαπώ την ομορφιά, την ευτυχία! Για αυτό μισώ το δεσποτισμό...Σύμφωνοι, πάνω απ' όλα η επανάσταση! Αλλά η επανάσταση για τη ζωή, για να δώσουμε μια ευκαιρία στη ζωή!», λέει ο Καλιάγιεφ στην συμμαχήτρια και αγαπημένη του Ντόρα.

Σχετικά με τις εποχές, είναι δύσκολο κανείς να πει ότι αυτή η ιστορική περίοδος ήταν σκληρότερη από την άλλη. Μετρητής σκληρότητας για την κάθε εποχή δεν υπάρχει... υπάρχουν οι μαρτυρίες των ανθρώπων που τα βίωσαν. Και εκεί ακριβώς εντοπίζεται και το συγκρουσιακό στοιχείο των χαρακτήρων του Καμύ: ότι παλεύουν οι ίδιοι να ορίσουν το μέτρο σε έναν κόσμο παράλογο και βίαιο.

Στο έργο, ένας άλλος αγωνιστής που θέλει να δολοφονήσει τον εκπρόσωπο του τσαρικού καθεστώτος, τελικά δεν μπορεί να εκτελέσει την πράξη αυτή. Στο έργο, χαρακτηρίζεται σαν δειλός ή ένας άνθρωπος με περισσότερες ευαισθησίες ;

Πρόκειται για την περίπτωση του Βοϊνόφ. Όπως σημείωσα και παραπάνω, ο Καμύ δεν επιθυμεί να μας παρουσιάσει τα πρόσωπα του έργου ως κάποιες εξιδανικευμένες φιγούρες επαναστατών. Αντίθετα, έχω την αίσθηση ότι μιλάει για τις ίδιες τις αντιφάσεις και τα υπαρξιακά αδιέξοδα του «αγωνίζεσθαι», παρουσιάζοντας τα πρόσωπα να συγκλονίζονται από αυτές τις αντιφάσεις. Βλέπουμε τους ήρωες του έργου διάτρητους, απογυμνωμένους από τις όποιες ωραιοποιήσεις, να είναι τελικά βαθιά ανθρώπινοι στην προσπάθειά τους να προσδώσουν μέτρο στον άμετρο χαρακτήρα της ζωής και της πράξης τους.

Ένας άλλος χαρακτήρας του έργου ο « σκληροπυρηνικός» επαναστάτης φαίνεται ότι δεν θα δίσταζε να σκοτώσει ακόμα και παιδιά για την απονομή δικαιοσύνης . Στο έργο, του αποδίδονται ελαφρυντικά και αν ναι πόσο « δίκαιη » είναι αυτή η δικαιοσύνη που καταργεί την αθωότητα ;

Ο Στεπάν στους “Δίκαιους” φανερώνει πράγματι μια πιο σκληρή άποψη. Υποστηρίζει πως κατά τη διάρκεια της πρώτης και αποτυχημένης απόπειρας, η βόμβα έπρεπε να είχε ριφθεί, παρά την παρουσία των παιδιών μέσα στην άμαξα. Ωστόσο, ο φανατισμός αυτός βασίζεται στη σκληρότητα και την ένταση του ίδιου τού του βιώματος. Ο ίδιος φαίνεται να έχει γίνει μάρτυρας του θανάτου χιλιάδων παιδιών από ασιτία στα κάτεργα και επιπλέον να έχει βασανιστεί από τις τσαρικές αρχές για την επαναστατική του δράση. Δεν μπορεί πια να μιλήσει για την “αθωότητα”, γιατί τιμωρήθηκε με τον χειρότερο τρόπο για την πίστη του σε αυτή. Η ακρότητα του βιώματός του τον έχει οδηγήσει σε μια πιο τραχιά εσωτερική θέση, που ωστόσο ούτε χωρίς κόστος είναι, ούτε σκιαγραφείται με τρόπο ανώδυνο από τον Καμύ.

Ο αρχηγός της τρομοκρατικής οργάνωσης φαίνεται ότι είναι αυτός που παίρνει την τελική απόφαση για όλους. Μήπως αυτό σημαίνει ότι τα υπόλοιπα μέλη απλά τον ακολουθούν ;

Ο κάθε αγωνιστής της Οργάνωσης Μάχης (το πραγματικό όνομα της ομάδας των Δικαίων) βρίσκεται εκεί από επιλογή. Ωστόσο οι εντάσεις που πρέπει να διαχειριστούν είναι τόσο φλέγουσες, που διαρκώς εκτροχιάζουν και απορυθμίζουν την κατάσταση. Η φιγούρα του Άννενκοφ είναι εκεί για να συγκρατήσει το χείμαρρο των διαφορετικών αντιδράσεων, αλλά ταυτόχρονα να ακούσει τα ζητήματα που θέτουν οι μαχητές και θαρρετά να τα μεταφράσει σε τακτικό πλάνο δράσης. Οι μαχητές δεν αμφισβητούν το κύρος του, όχι από φόβο αλλά από σεβασμό και παραδοχή στη λειτουργία της ομάδας. Όπως ο ίδιος λέει στη 1η πράξη του έργου στον Στεπάν και τον Καλιάγιεφ μετά τη διαμάχη τους: “ Μην ξεχνάτε πως είμαστε αδέρφια! Μαχητές ενωμένοι μεταξύ μας με σκοπό την πάταξη των τυράννων και την απελευθέρωση της χώρας!”

Η σημερινή εποχή είναι επίσης εποχή αγώνων για απονομή δικαιοσύνης . Πιστεύετε ότι έχουν αλλάξει πολύ τα πράγματα από την εποχή της τσαρικής Ρωσίας ;

Η δύναμη της συνέχειας όταν το αδιέξοδο είναι εμφανές, η πίστη στην ελπίδα όταν η απελπισία είναι το μόνο που απομένει, η εξέγερση του ανθρώπου ενάντια στο ίδιο του το πεπρωμένο, το αίτημα της αγάπης όταν κυρίαρχο είναι μόνο το μίσος, αποτελούν τα βασικά υλικά του επαναστατημένου ανθρώπου που οραματίζεται ο Καμύ και που σήμερα μας αφορούν περισσότερο από ποτέ.

Σαν μεταφραστής και επομένως μελετητής του έργου του Albert Camus , πόσο δίκαιοι νομίζετε ότι είναι οι << ΔΙΚΑΙΟΙ >> τελικά ;

Θεωρώ πως οι Δίκαιοι, μέσα από τον ίλιγγο και την υπαρξιακή αγωνία που τους συγκλονίζει, παλεύουν να ορίσουν τα όρια της ηθικής και της δικαιοσύνης των πράξεών τους και μέσα από εκεί, να προσδιορίσουν τις ίδιες τους τις πράξεις. Απορρίπτουν την οποιαδήποτε θεολογία που θα μπορούσε να τους επιβάλλει εκ των άνωθεν κανόνες. Πασχίζουν για την ατομική και συλλογική τους αυτονομία, ακολουθώντας τα πιο δύσκολα μονοπάτια. Τελικά, σε κάθε περίπτωση, το δίκιο είναι με το μέρος των εξεγερμένων...